

forum for
natur og
friluftsliv
nordland

Fauske 20. oktober 2016

Sømna kommune
Kystveien 84 A, 8920 Sømna
post@somna.kommune.no

Innspill til Kystplan Helgeland 2016 – 2020 – Sømna kommune

Viser til høring av Kystplan Helgeland. FNF Nordland (heretter FNF) beklager at vi er på etterskudd med våre synspunkt på høringene om Kystplan Helgeland.

Forum for Natur og Friluftsliv i Nordland, FNF Nordland, er et nettverk for 14 natur- og friluftslivsorganisasjoner i Nordland, med til sammen over 22 000 medlemskap. FNF Nordland arbeider for å sette friluftslivet og dets behov på dagsorden og øke bevisstheten om helse og livskvalitet samt viktigheten av å ta vare på naturen og miljøet rundt oss. FNF Nordland arbeider også for å sikre arealer for et aktivt friluftsliv. De frivillige natur- og friluftslivsorganisasjonene er med sin demokratiske styreform og åpne medlemsadgang et talerør for de store grupper av allemannsrettighetshavere i norsk utmark.

Kort om Kystplan Helgeland

Kystplan Helgeland 2016 – 2020 (KPH) er en interkommunal plan etter plan- og bygningsloven (PBL) for sjøarealene på Helgeland og omfatter 13 kystkommuner. KPH har felles planprogram, utredninger og kunnskapsgrunnlag, felles sømløst plankart med bestemmelser og retningslinjer, felles planbeskrivelse med konsekvensutredning danner dette grunnlaget for juridisk bindende arealplaner i sjø. Den enkelte kommune sine kommunestyre gjør egne vedtak for egne sjøarealer. KPH er en kommunedelplan for kommunenes sjøarealer og kan inngå i den respektive kommuneplanens arealdel, heter det i planforslaget.

Medvirkning i planprosessen

KPH er en interkommunal plan etter plan- og bygningsloven (PBL) og prinsippet om medvirkning er forankret i formålsparagrafen, § 1-1, 4. avsnitt, første setning: «*Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter*». I § 5-1. presiseres det i 2. avsnitt at «*Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte.*»

Sør-Helgeland Regionråd er tildelt oppgaven med å lede arbeidet. Det er engasjert prosjektleder og prosjektet har hatt en styringsgruppe bestående av tre ordførere. Nordland fylkeskommune (NFK) har gitt støtte til arbeidet med vel 3 mill. kroner. I tillegg har NFK gitt god veiledning og faglige føringer gjennom oppstartseminaret og i skriftlig form, så vidt vi er informert om både av fylkeskommunen og de kommunale saksbehandlere som FNF har hatt kontakt med.

Generelle merknader til planarbeidet og planforslaget

FNF mener planmyndigheten har vært svært uklar. Det faglige arbeidet har foregått i Sør-Helgeland Regionråd og planforslagene har vært sterkt politikerstyrt og i liten grad faglig begrunnet. FNF har ikke fått utlevert noen informasjon i plandokumenter fra Regionrådet på tross av skriftlige henvendelser, telefonsamtaler og personlig oppmøte på regionssekretærens kontor. Etter nye om og men fikk vi møte prosjektleder en times tid etter at arbeidet var avsluttet og forslagene levert kommunene for å sendes ut på høring.

FNF har imidlertid besøkt planansvarlige i kommunene Vefsn, Brønnøy, Herøy og Vega og hatt telefonkontakt med Vevelstad og Dønna. I arbeidet med plankartet har vi hatt kontakt med flere kommuner, i FNF sitt nettverk og med samarbeidende organisasjoner i Helgeland.

FNF har følgende innspill til høringen:

1. Planmyndigheten har ikke sørget for at det er en reell medvirkning fra de frivillige natur- og friluftslivsorganisasjonene, det gjelder også andre berørte interesser; fiskerlag og reindriftsnæringen klager på at medvirkningen ikke har vært reell. Disse interessene kan finne det utfordrende å sette seg inn i større planprosesser, som kan skyldes mangel på tid og kapasitet, forståelse og kunnskap om planprosesser. Planmyndigheten er uansett forpliktet til å følge opp disse interessene med informasjon og veilede ved behov.

FNF krever at dette rettes opp nå ved at planmyndigheten inviterer til møter før innspillene i denne høringen blir behandlet og der fagfolkene i både kommunen og Regionrådet er til stede. Det er av allmenn interesse og konfliktdempende at KPH kan vise til at medvirkningen har vært reell og at forslagene er faglig begrunnet og bygd på troverdige konsekvensutredninger for natur- og friluftslivsinteressene.

2. I planen er det gjort relativt gode konsekvensutredninger (KU) på fiske og fiskeri, men FNF registrerer at temaer som friluftsliv, landskap, naturmangfold og reindrift i liten eller ingen grad er blitt utredet eller gitt begrunnelse for hvordan planen skal ivareta og ta hensyn til disse temaene. Det er bare ett tematisk skjema med KU for oppdrett der de ulike konsekvenser beskrives nærmere.

Det avsettes også store flerbruksområder med akvakulturformål som etter vårt syn gir en dårlig arealavklaring for bruken av sjøområdene. Med flerbruksområder med akvakulturformål har ikke kommunene særlig styring over arealbruken heller. Gjennom konsekvensutredning av områder for natur- og friluftsliv mener FNF det skulle være mulig å avsette områder til flerbruksformål som ikke inkluderer akvakultur. I veileder T-1491 til kommunens arealdel er b.a. følgende sagt om akvakultur opp mot andre interesser:

« (...) Akvakultur kan inngå i dette flerbruksformålet der det er hensiktsmessig, men akvakultur representerer i motsetning til de øvrige formålene her stort sett en eksklusiv bruk. Man bør derfor være tilbakeholden med å inkludere områder for akvakultur i områder for allmenn flerbruk. Dersom akvakultur inngår i flerbruksformålet oppnås liten styring og interesseavklaring, noe som kan tale for å avsette områder for akvakultur som egne akvakulturområder.»

Dersom kommunen kommer til at anlegget i stor grad vil skade naturverdier, ekskludere friluftsliv, fiske eller reindrift, vil hensynet bak arealformålet i vesentlig grad bli tilsidesatt

med tiltaket. Akvakultur skal da ikke tillates og bør derfor ikke ligge inne som en flerbruksmulighet. Her har planen gitt få eller ingen avklaringer utover de generelle retningslinjer om dybdeforhold.

FNF registrerer også at KPH tolker forskningsresultater og undersøkelser særdeles ukritisk i forhold til hvilke konsekvenser akvakultur har på naturmangfold. KPHs hyppige konklusjon om at *«oppdrett ikke har konsekvenser for sjøfugl»* og henvisningen til NINA-rapport 773 (2011) bekrefter dette. KPH viser overhodet ikke til kunnskapsmangelen som avdekkes i omtrent alle forskningsrapporter på dette temaet. Når det kommer til de foreslåtte enkelttiltak som foreslås inn i planen, så kommer det ikke frem at/hvordan planmyndigheten har vurdert denne kunnskapsmangelen og naturmangfoldlovens miljørettslige prinsipper (§§ 8- 12).

Planutkastet er derfor lite konfliktavklarende i forhold til andre interesser enn fiskeri og er i strid med lovbestemmelsene og forskrift om konsekvensutredninger, regionale retningslinjer samt KPHs intensjon om at *«bærekraftig utvikling skal ligge til grunn i planleggingen og forvaltningen»*. Dette kan ikke våre interesser forholde seg til og akseptere for en omfattende plan som KPH.

3. Kommunens fagfolk har i liten grad hatt innflytelse på det faglige arbeid med KLP. Faglige innspill er blitt avslått uten faglig begrunnelse, neglisjert eller oversendt politikere med beskjed om at de vil være til hinder for vekst i oppdrettsnæringa dersom de blir godtatt. Vi mener slike innspill nå må behandles med begrunnelse slik Pbl forutsetter.

4. FNF og våre tilsluttede organisasjoner er sterkt kritisk til oppdrett i Verdensarvområdet da vi mener det ikke er dokumentert at oppdrett ikke er i strid med status for Verdensarven i Vegaøyene. Vi er derfor svært overrasket over og uenig i at det er foreslått et område for oppdrett der og at de som ligger der blir tatt ut og overført til andre arealer. FNF er nå kjent med Swecos rapport (Rapport Vegaøyen Verdensarv – Visuell karakter 15.08.2016) som konkluderer med at *«lokalisering av oppdrettsanlegg gir et tidsbilde og en naturbruk som svekker den visuelle karakteren slik den følger av verdensarvverdiene»*. Videre heter i rapporten at *«Former for havbruk som tilpasser seg stedets naturlige forutsetninger, vil derfor kunne være forenelig ved verdensarvlandskapets visuelle karakter. Å tilpasse seg forholdene på stedet innebærer at man forelder en ressurs som naturlig finnes der. Samtidig vil måten denne bruken kommer til syne på være viktig. I tråd med verdensarvverdiene vil småskala virksomheter som setter et begrenset fysisk fotavtrykk være mer forenelig med verdensarvverdiene enn mer arealkrevende næring.»*

5. Vi er blitt gjort kjent med at regionrådssekretæren selv er betydelig engasjert på eiersiden i oppdrett, også i lokaliteter som ligger omsøkt. Vi ber derfor om at habiliteten blir vurdert av uavhengig instans. Om så er tilfelle, ber vi om at habiliteten til prosjektleder, som er direkte underordnet regionrådssekretæren blir vurdert.

6. Et av de store spørsmål i oppdrettsindustrien er påvirkningen den gir for våre ville bestander av anadrom laksefisk. Geninnblanding fra oppdrettslaks er allerede bekymringsfull høy i mange bestander av vill laks i våre elver. Lus og rømming er fortsatt den største hinder for vekst i oppdrettsnæringa. Det nye lysvarslingssystemet tillater for mye lus til å

sikre laksens framtid i våre vassdrag. Særlig er smolten dødelig utsatt om den får lus på sin vandring ut fra elvene. FNF krever derfor en lusefri vandringsvei for smolt, laks og ørret ut og inn til våre lakseelver. Slik regelverket er i dag er det kun oppdrett i lukkede anlegg som kan sikre dette. Det må derfor kun tillates oppdrett i lukkede anlegg i laksens vandringsvei. Det berører hele KPH. Laksens vandringsveg i kystsonen på Helgeland må kartlegges og sikres.

FNF deler KPHs formening om at økt oppdrettsvirksomhet i regionen kan medføre økt risiko for påvirkning av villaks, sjøørret og sjørøye, og i større grad påvirke de 66 vassdragene som er spredt utover i planområdet. Den 12. september 2016 ble det meldt om rømming av nærmere 9 000 oppdrettslaks Skonseng i Halsfjorden i Vefsn kommune. 14. oktober 2016 har det overhodet ikke lyktes med gjenfangst og mye rømt oppdrettslaks er observert i flere sjø- og fjordområder og vassdrag i Helgelandsregionen, eksempelvis Velfjorden. Dette viser hvor sårbar de anadrome laksevassdragene er for rømminger av oppdrettsfisk. Det finnes ingen garantier for at flere rømminger ikke vil forekomme med dagens driftsform og med åpne merder.

7. FNF stiller seg undrende til hvorfor vassdragskommunene Rana, Hemnes, Hattfjelldal og Grane, med det ansvar de har for våre ville laksebestander, ikke deltar i planarbeidet for KPH?

8. Forbudet mot oppdrett i gyte- og oppvekstområder for andre ville fiskeslag må håndheves strengt. Det samme gjelder fiskeplasser for yrke og fritid. Vi registrerer en del avvik mellom de fiskeplasser fiskerne har oppgitt og den kvalitetssikring fiskeridirektoratet gjør. FNF har derfor kontaktet fiskeridirektoratets kontor i Brønnøysund og fått forklart at det i hovedsak er økonomisk dokumentasjon som legges til grunn for kvalitetssikringen.

FNF mener at arbeidet med KPH må være økosystembasert. Det er dokumentert at overfiske av steinbit kan ha ført til økning i kråkebollebestanden og nedbeiting av tareskogen. Det viser seg nå at tareskogen kommer tilbake på tidligere fiskefelt. Tidligere fiskefelt kan derfor ikke tildeles som arealer for oppdrett. FNF har støtte for dette syn i føre-var-prinsippet i Naturmangfoldloven og Havforskningsinstituttet.

Manglende planavklaring

I planforslaget heter det at «KPH ønsker å legge til rette for fiske og akvakultur samtidig som det tas hensyn til naturmangfold, friluftsliv, kulturminner og kulturmiljø, landskap og rent hav. Planen skal gi langsiktige rammer for bruk av sjøarealene i kystsonen og skal ha en tydelig og klar kunnskapsbasert tilnærming til problemstillingene. Det skal være et solid vitenskapelig kunnskapsgrunnlag for arealplanleggingen. Planen skal sikre viktige arealer for fiskerinæring, friluftsliv og naturmangfold og naturtyper».

Videre heter det at «Den samfunnsmessige verdien av friluftsliv og rekreasjon i kystsonen er betydelig, og det finnes store biologiske og landskapsmessige kvaliteter i kystsonen som det er viktig å ta vare på».

Med den vinkling planen nå har ligner den mest på en næringsplan for vekst i oppdrettsindustrien. Kommunene har i liten grad vurdert nye foreslåtte lokaliteter i forhold til

deres gjeldende kystzoneplan. FNF har henvendt seg til enkeltkommuner for å få svar på om og eventuelt hvilke gamle lokaliteter for oppdrett som eventuelt skal tas ut i den nye planen, men uten å få svar. FNF mener planen gir et dårlig grunnlag for å vurdere arealkonflikter og samlet belastning på naturmangfold og andre temaer som friluftsliv og reindrift. Planen strider derfor med Naturmangfoldlovens miljørettslige prinsipper (§§ 8-12) og kan derfor ikke godkjennes på dette tidspunkt.

Naturmangfold

I planutkastet viser KPH til at ålegrasenger er foreslått som utvalgt naturtype og ålegras vokser ned til ca. 10 meter, mens tang og tareskoger vokser ned til ca. 20 meter. KPH ønsker å ivareta tareskogen og ålegrasenger med tilhørende biologiske mangfold, gjennom egne bestemmelser som ikke tillater tradisjonelt oppdrett av laksefisk grunnere enn 20 meter. Dette støtter FNF og det kan også være positivt for friluftslivet.

Når det gjelder sjøfugl så har akvakulturanlegg negative virkinger på sjøfugl, men det er kunnskapsmangler omkring dette temaet. KPH viser til NINA rapport 733 (2011) som blant annet påpeker at arealbeslag er de mest alvorlige følgende ved etablering av akvakultur, men KPH viser ikke til NINA Rapport 1199 *Effekter av forstyrrelser på fugl og pattedyr fra akvakulturanlegg i sjø – litteraturstudie* (2015). I rapporten konkluderes det med at kunnskapen om hvordan havbruk forstyrrer fugl og pattedyr og de negative følgene av dette, er mangelfull. KPH må derfor legge opp til at akvakulturanlegg ikke kan tillates i nærhet til områder som er viktig raste og beiteområder for sjøfugl og pattedyr.

Rømming og lakselus er de største utfordringene oppdrett har på villaks og sjøørret. For at en plan om oppdrett skal ta hensyn til villaks og sjøørret så må det foreligge vitenskapelig kunnskap om laksesmoltutvandring og sjøørretens oppholds- og beiteområder i fjordene. Laksesmolten må sikres en lusefri vandringsvei dersom KPH og oppdrettsnæringen skal ta et fullstendig hensyn til villaksen. Metode for å undersøke dette finnes, men det er ikke foreslått i KPH eller laget eget kart og utredningsprogram for det. Dette er en vesentlig svakhet. I planforslaget presenterer KPH oppdrettsnæringen med å ha et stort fokus på at det skal være minst mulig lus på laksen, spesielt i den perioden smolt er på utvandring. Men gjeldende regler sikrer ikke lusefrie vandringsveier og derfor må bare lukkede anlegg tillates.

Videre antyder KPH at det kan være andre viktige årsaker enn akvakultur som også er bestandsregulerende for anadrom laksefisk, eksempelvis vassdragsreguleringer. Dette kan være tilfelle, men til grunn for denne antydningen viser KPH blant annet til nedgang i fiske i Beiarelva og andre elver som ikke har oppdrett i fjordene sine. KPH er uvitende om at Beiarfjorden og den nasjonale laksefjorden har en grense, og at utenfor denne grensen tillates oppdrett i smale fjordarmer med åpne merder der luseproblematikken er godt kjent. Smolten har ikke annet valg enn å passere disse anleggene på sine utvandring. Det er denne kunnskapen og slike problemstillinger KPH må ta hensyn i det videre arbeid med planen. FNF er sterkt uenig i vurderingen av at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for å fatte vedtak på kommunepnivå.

Villfisk og fiskeri

I planforslaget heter det at: *«Planområdet har betydelige fiskeinteresser som gjennom konsekvensutredningen er veid opp mot andre samfunnsinteresser, i første rekke lokalitetsbehovet til oppdrettsnæringen. Oppdrett kan føre til tap av fiskeplasser og til påvirkning på fiskebestander. Det er særlig rekefeltene og gyte- og oppvekstområdene for fisk som er hensyntatt ved vurderingen av ny arealbruk. I fjorder som alt er påvirket av oppdrett er fiskeinteressene tillagt mindre vekt. Samlet sett er konsekvensen for fiske i planområdet liten til middels negativ.*

Flere kommersielt viktige bestander av marin fisk gyter langs kysten og inne i fjordene. Det har vært uttrykt bekymring for om lakseoppdrettsanlegg påvirker den naturlige gytevandringen til for eksempel torsk eller sild, eller at gytefelt blir påvirket ved at oppdrettsanlegg blir plassert i nærheten. Det har så langt vært vanskelig å bekrefte at lokale gyteområder i nærhet av oppdrettsanlegg skys av villfisk.»

FNF er uenig med Fiskeridirektoratet om at fangstene av torsk i fjordene ikke har gått ned og ber om at det framlegges dokumentasjon. Det er i vurderingene antatt at direkte overlapp mellom oppdrettsareal og gyteareal vil være negativt og nye lokaliteter er lagt slik at konflikt med gyteområder blir minst mulig.

FNF er også uenig i at konfliktnivået mellom fiske og akvakultur er overdramatisert. FNF kjenner til en rekke konflikter i Nordland, også på Helgeland. Fiskerinæringa og havbruksnæringa samarbeider ikke på likeverdige vilkår lokalt når oppdrettskonsesjoner legges ut. Kommunene må som planmyndighet sikre reell medvirkning og ikke overlate til oppdrettsindustrien til å avklare interessekonfliktene.

Merknader til plankart Kystplan Helgeland - Sømna kommune

Våre merknader er basert på Havforskningsinstituttets ferske rapport *«Effekter av utslipp fra akvakultur på spesielle marine naturtyper, rødlista habitat og arter»*, (HI rapport 8 - 2016) datert 19.04.2016, gjennomført på oppdrag fra Miljødirektoratet. Rapporten er en oppdatering av kunnskapsstatus med kommentarer til de viktigste kunnskapsmanglene og forskningsbehov.

Fra kapittelet om oppsummering i rapporten:

«Denne rapporten viser at vi i dag har en rekke akvakulturanlegg som ligger slik plassert at de potensielt kan ha negativ påvirkning på spesielle naturtyper, rødlista naturtyper og arter. Årsaken til dette er i hovedsak at vi har hatt, og fremdeles har, mangelfull kunnskap om hva slags naturtyper som finnes i området før etablering av nye anlegg. Kartlegging gjennom nasjonalt program for naturtypekartlegging begynner å gi oss bedre kunnskap om grunne naturtyper som tareskog, ålegressenger, gytefelt, kamskjellforekomster m.m. i mange fylker. Dypere habitat som korallforekomster er kun sporadisk kartlagt langs kysten, og vi mangler derfor i stor grad kunnskap om utbredelse av naturtypene og rødlistede arter som finnes i slike dype habitat. Naturtypekartlegging av lokaliteter før etablering av nye akvakulturanlegg, samt en vurdering av spredningspotensialet av utslipp fra anlegget, vil kunne hindre at anlegg plasseres suboptimalt i fremtiden.

En gjennomgang av internasjonal og nasjonal litteratur viser også at vi i hovedsak har svært dårlig kunnskap om hvilke effekter utslipp av nærings salt, partikulært materiale og fremmedstoff har på de fleste av naturtyper og arter som er vurdert i denne rapporten. En prioritering av forskning på slike effekter vil være vitalt for å kunne gi gode råd om

plassering av akvakulturanlegg for å redusere risikoen for negativ påvirkning av viktige habitat og ressurser.

Det er størst risiko for permanent skade på naturtyper og arter som har en langsom vekst eller lavt spredningspotensial, og derfor en liten evne til å reetablere seg. For noen naturtyper vet vi at de har en evne til rask reetablering, slik som for eksempel tareskog. For noen naturtyper slik som korallskogbunn, ålegressenger, løsliggende kalkalger og grunne bløtbunnsområder antar vi at disse er mer sårbare og kanskje bruker lang tid på å rehabilitere seg. Bedre renseteknologi for landbaserte anlegg er under utvikling og vil kunne redusere risikoen for påvirkning i grunne områder».

Våre merknader gjelder noen av de foreslåtte lokaliteters plassering og konsekvenser de kan ha på viktige marine naturtyper og biologisk mangfold. Planmyndigheten skal vurdere konsekvensene for friluftsliv og valg av lokalitet skal vurderes og begrunnes i henhold til naturmangfoldlovens §§ 8 – 12. Men dette er ikke gjort.

Der vi mener en ny lokalitet har en negativ- eller stor negativ konsekvens for miljø og biologisk mangfold, kommenterer vi det (og henviser til HI rapport 8 - 2016, hvor mulige effekter fra utslipp fra oppdrettsanlegg, og dagens kunnskapsmangel omtales).

Generelt mener vi at lokaliteter må unngås:

1. i, og i nærheten av gyteområder. Kysttorskenbestanden må styrkes.
2. i spesielt dype fjorder som Tosen, - Bindals, - og delvis Velfjorden. Regionale neutrofieringseffekter
3. i områder (fjorder) hvor oppdrettstrykket er stort fra før. (tonn fisk/km²)
4. inne i, og nært inntil områder med øyer, holmer og skjær. Forurensning av viktige områder for sjøfuglbestanden

Konkrete merknader til innkomne enkelttiltak i Sømna kommune

Det er ikke kommet forslag til nye enkelttiltak i KPH i Sømna kommune, og FNF har derfor ingen konkrete merknader.

For FNF Nordland

Erling Solvang
styreleder

Gisle Sæterhaug
daglig leder

Kilder:

HI rapport 8 – 2016, «Effekter av utslipp fra akvakultur på spesielle marine naturtyper, rødlista habitat og arter». <http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/2016/April-2016/Effekter-av-utslipp-fra-akvakultur-pa-spesielle-marine-naturtyper-rodlista-habitat-og-arter/>

Sweco RAPPORT VEGAØYAN VERDENSARV – VISUELL KARAKTER. <http://tv.banett.no/pdf/vegaoyan.pdf>